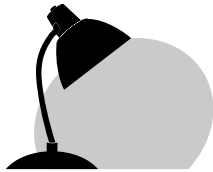

CARTEA DE PE NOPTIERĂ

Această carte a fost publicată cu sprijinul financiar acordat
de Nederlands Letterenfonds.

Willem Jan Otten, romancier, poet, eseist şi dramaturg olandez, s-a născut în 1951 la Amsterdam, într-o familie de muzicieni. Pasionat de teologie şi filozofie, a scris adeseori despre marile probleme morale ale zilelor noastre, intrând în polemici publice pe teme etice. Eseurile sale despre eutanasie şi critica sa la adresa libertăţii de a alege în chestiunile de viaţă şi de moarte au avut mare răsunet. A debutat în 1973, cu volumul de poezie *Een zwaluw vol zaagsel* (*O rândunică plină de rumeguş*), pentru care a primit Premiul Reina Prinsen Geerlig. Printre titlurile mai cunoscute se numără *Ik zoek het hier* (1981, *Îl caut aici*, Premiul Herman Gorter), *Paviljoenen* (1992, *Pavilioane*, Premiul Jan Campert), *De letterpiloot* (1994, *Pilotul literelor*, Premiul Busken Huet). În 1999 a fost recompensat cu Premiul Constantijn Huygens, pentru întreaga lui creaţie. *Specht en zoon* (2005, *Specht şi fiul*) a fost distins cu prestigiosul Premiu pentru Literatură Libris. Cărţile sale au fost traduse în engleză, franceză, germană, italiană şi suedeză.

Traducătorul, Andrei Anastasescu, a absolvit Facultatea de Limbi și Literaturi Străine a Universităţii din Bucureşti (secţia germană-neerlandeză). A fost colaborator al postului Radio România Internaţional (departamentul german) și redactor de carte la Editura Humanitas. În prezent lucrează la Centrul de Carte Germană din Bucureşti. A tradus cărţi de Ulrich Plenzdorf, Walter Benjamin şi Jenny Erpenbeck din germană și P.F. Thomése, Arthur Japin și Karel G. van Loon din neerlandeză.

Willem Jan Otten

Specht și fiul

Traducere din neerlandeză de
ANDREI ANASTASESCU

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Colecţie iniţiată de Ioana Pârvulescu

Redactor coordonator al colecţiei: Mona Antohi
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Elena Dornescu
DTP: Eugenia Stănciulescu, Dan Dulgheru

Tipărit la R.A. Monitorul Oficial

Willem Jan Otten
Specht en zoon
Copyright © Willem Jan Otten, 2004
All rights reserved.

© HUMANITAS, 2011, pentru prezenta versiune românească

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
OTTEN, WILLEM JAN
Specht şi fiul / Willem Jan Otten; trad.: Andrei Anastasescu. – Bucureşti: Humanitas, 2011
ISBN 978-973-50-2964-7
I. Anastasescu, Andrei (trad.)
821.112.2-31=135.1

EDITURA HUMANITAS
Piaţa Presei Libere 1, 013701 Bucureşti, România
tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51
www.humanitas.ro

Comenzi Carte prin poştă: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. – CP 14, Bucureşti
e-mail: cpp@humanitas.ro
www.libhumanitas.ro

Tatălui meu, Kees Otten

1

Mă aşteaptă un sfârşit tragic, e aproape sigur acum. Uşa glisantă a atelierului e deschisă. Aud vâlvătăi. Trosnete. Vântul suflă direct din nord, aruncă înspre mine scântei care se transformă în fulgi de cenuşă şi intră-n vârtejuri ca zăpada. Din locul meu de pe şevalet, m-aştept la tot ce e mai rău.

Vine repede din grădină. Vine să mă ia, o să fiu azvârlit în flăcări, nu mai încape îndoială.

Vă spun toate astea ca să nu închideţi cartea în momentul în care veţi pricepe cine sunt, pentru că o să vă întrebaţi inevitabil: ce poate să i se-ntâmple?

O să se umfle... o să capete o gaură... sau, în cel mai rău caz, o să fie sfâşiat de o lampă cu marginea ascuţită care a căzut peste el. Iar pe termen lung – zău aşa, ce poate să-i rezerve lui viaţa? O să sfârşească într-un pod, cu faţa lipită de spatele altuia, care nu mai atârnă nici el pe perete... O soartă care inspiră melancolie, ce-i drept, dar măcar şi-a văzut de treabă, cel puţin cât durează o viaţă de om. Şi-a îndeplinit rolul şi a purtat cum a putut mai bine ceea ce se vedea pe el.

Ce dimensiune tragică, pentru numele lui Dumnezeu, poate să aibă cineva a cărui singură menire e aceea de a fi *suport*?

Aşa şi suntem numiţi în cercurile de specialitate – suporturi.

Pe ce fel de suport preferi să lucrezi? îl întreabă, câteodată, un pictor pe altul.

Pânză de in cu urzeală simplă, îi răspunde celălalt. Sau: Pânză de portret, dacă lucrez în format mic.

Primul declară: Eu bag mâna-n foc pentru cele cu țesătură extrafină.

Polemizează despre toate astea la fel de amănunțit cum polemizează gastronomii despre vinuri.

La pânza țesută din fire duble, ideală e textura, rezistența pe care o simți când treci cu mâna peste ea, ca atunci când lingi o coajă de portocală.

Lucruri dintr-astea i-am auzit spunându-şi uneori – şi se înțelegeau. Prin urmare, ciuleam urechile de fiecare dată, fiindcă, în fond, ascultatul a fost pentru mine singurul mod de a descoperi ce sunt sau cine sunt eu. Ce vreau să spun e că, atunci când vii pe lume aşa ca mine, alb şi complet gol, lipsit de orice, depinzi întru totul de ceea ce fac alții cu tine. Puținul pe care-l spun ei la adresa ta când eşti încă nepictat e, aşadar, de foarte mare importanță.

Ca toată lumea, la începuturile mele n-am fost decât un biet sul, atârnând la Van Schendel în mijlocul altor suluri. Din acea perioadă nu mai am practic nici o amintire. Ne e dat să atârnăm aşa o viață întreagă, dar cum şi când am stat atârnați prima oară – asta rămâne un mister. Mă găseam undeva în mijlocul sulului, într-o beznă apăsătoare, vecină cu inconştiența. Personalul din magazin numea sulul nostru *doi metri*, referindu-se la lățimea noastră. Alte suluri se numeau *unu' jumătate*. Din ele se decupau cele mai multe pânze.

Nu ştiu când anume a fost atârnat la Van Schendel sulul lat de doi metri în care mă aflam. Toate astea se pierd în negura timpului, un stadiu la fel de îndepărtat

pentru mine cum e stadiul de ovul pentru om. Prin urmare, nu ştiu nici cât a durat până să ajungă la mine partea de sul din care aveam să fiu decupat. Mai mulți ani, poate. Ce ştiu e că am petrecut aproape zece luni atârnat în magazin, cu vreo şaizeci de centimetri din suprafața mea la vedere, ca o limbă de câine. De câteva ori, am fost derulat puțin mai mult, ca un client sau altul să mă privească mai cu luare-aminte şi, mai ales, să mă atingă – după care eram înfăşurat la loc.

Sunt o Pânză Extrafină Preparată cu Urzeală Dublă. Oricine voia să mă examineze mai îndeaproape ştia că valorez o avere, infinit mai mult decât Pânza cu Fir Gros şi Urzeală Simplă, aflată lângă mine, în dreapta, şi care, deşi Preparată cu Ulei, era țesută – după cum spuneau clienții şi personalul magazinului – din fibre considerabil mai scurte.

Sulul din care provin avea o problemă: dimensiunile. Doi metri reprezintă lățimea maximă, dar calitatea mea era aproape cea mai înaltă cu putință. Simțiți? Din mine se puteau decupa formate neobişnuit de mari, dar puțini sunt cei cărora finețea execuției le îngăduie să lucreze pe un format atât de mare şi de o asemenea calitate. Pe un format ca al tău, ar spune ultimul meu posesor, mai degrabă mâzgăleşti decât pictezi.

Nu merg până-ntr-acolo încât să spun că-mi pierdusem orice speranță în acel an în care, la lumina zilei, semănam cu o bucată de hârtie igienică la capătul sulului; ceea ce nu mă împiedică să cred că această perioadă şi-a pus în mod hotărâtor pecetea asupra mea. N-am învățat doar să aştept, ci mai ales să visez cu ochii deschişi. M-am lăsat purtat de reverii, gândindu-mă intens la persoana care va fi dorit să mă ia în primire. Cine e atât de faimos în țara noastră încât să-şi permită să mă aibă? Căci, de fiecare dată, reveriile

mele luau forma aceleiaşi concluzii: ca să-şi permită să mă cumpere, pictorul meu trebuia să fie un artist *căutat*. Nu e de mirare că, în ciuda modestiei mele înnăscute, începusem să visez la o viaţă într-un muzeu, înconjurat zilnic de cete de vizitatori.

Reverie absurdă, căci pictorii susceptibili să mă vrea – datorită fineţii lor – creează întotdeauna opere pe care cei mai influenţi amatori de artă şi curatorii templelor artei contemporane le dau la o parte sub pretext că sunt învechite.

Dulcegărie. Kitsch.

Recunosc că nu-mi mai amintesc aproape deloc clipa-n care am fost în sfârşit cumpărat. Era un bărbat oarecare, mic de statură, într-o scurtă bleumarin, cu pantofi pătaţi de vopsea. Avea ochi mari, lacomi, pe care însă nu i-am văzut defel în momentul tranzacţiei. În timpul unor asemenea vânzări, nu eşti atât privit, cât mai degrabă pipăit şi examinat, în aşa fel încât să ţi se ghicească structura în lumină piezişă. Odată, o potenţială cumpărătoare m-a lins chiar – ca să-l aleagă până la urmă pe vecinul meu, Fir Gros şi Urzeală Simplă, pe care se mulţumise să-l pipăie cu interiorul încheieturii, ca şi cum ar fi controlat biberonul unui sugar. Ca şi cum Fir Dublu ar avea o temperatură specială... Nici prin gând nu mi-a trecut că bărbatul în scurtă ar putea fi interesat de mine în mod serios, atât de banal părea. Aşa că nu m-am întrerupt din visare şi m-am trezit brusc abia în clipa-n care, după ce se întorsese cu spatele la mine, gesticulând şi vorbind cu Dennis – care lucra în fiecare miercuri la Van Schendel –, s-a îndreptat cu pas hotărât spre tejghea, unde a început comanda.

Doi metri pe o sută douăzeci de centimetri. Ramă de lemn, stinghii de şase, cu pene, prinse în scoabe, nu în cuie. Da, un format monumental, aşa i s-a părut şi lui Dennis, şi nu mi-a scăpat faptul că s-a abţinut din

răsputeri să întrebe ce-avea să se întâmple cu mine. Bărbatul în scurtă a făcut un gest, întinzând brațele ca pentru a arăta că se gândea la o *reprezentare în mărime naturală*, dar n-am reuşit să-mi dau seama despre ce sau despre cine era vorba. Monumental – cuvântul a fost pronunţat în mai multe rânduri, pentru el era, într-adevăr, prima oară când avea să abordeze un subiect *în picioare*. De fapt, n-ar fi inutilă o cruce pe partea posterioară, menită să întărească rama. Iar stinghiile, 3,6 cm grosime, n-ar trebui oare lipite, ca să dea mai multă stabilitate ansamblului?

Din locul în care eram atârnat nu vedeam tejgheaua; între noi se afla raftul cu tuburi Rembrandt. Măcar i-am auzit numele – sau nu erau decât prenumele lui?

Felix Vincent.

Nu-mi spuneau nimic.

Poate că mi-am zis: Ce artist care se respectă poartă numele de Vincent?

Până atunci, îmi petrecusem toată viața atârnat în diagonală în fața unui afiş cu nişte flori de floarea-soarelui pictate de-o mână dezlănţuită – de fapt, singura operă de artă pe care-o cunoşteam.

Da, aşa mi-am zis: Un pictor cu un dram de talent nu poate să-şi spună Vincent. Are puțină grijă.

Am avut, evident, o presimțire. Ceva nu se potrivea. Acest deznodământ de negândit – în flăcările rugului care acum, în grădină, se ridică atât de sus, încât am început să le simt dogoarea – era, într-adevăr, conținut în clipa aceea?

Poate că a fost şi supărare la mijloc – pe mine însumi, pentru senzația puternică de jenă ce mă cuprinsese brusc, cu toate că trăiam una dintre cele mai înălțătoare clipe ale vieții mele! Clipa-n care am fost cumpărat!